

Queasy Quasi-Realisme

Blackburns twee vreemde bedgenoten

Thijs Heijmeskamp

Bachelorthesis

Faculteit der Wijsbegeerte

Erasmus Universiteit Rotterdam

December, 2014

Begeleider: Prof. dr. M.M.S.K. Sie

Adviseur: Dr. T.K.A.M. de Mey

Aantal Woorden [incl. Voetnoten]: 12.098

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Hoofdstuk 1: BLACKBURNS POSITIONERING IN HET META-ETHISCH DEBAT	5
1.1 De Naturalistic Fallacy	5
1.2 De Problemen van Antirealisme	5
1.3 Quasi-Realisme	6
Hoofdstuk 2: PROJECTIVISME	7
2.1 Hume’s Sentimentalisme.....	7
2.2 Input en Output.....	8
2.3 De Morele Trap: van Esthetica tot Ethiek.....	10
Hoofdstuk 3: DE ETHISCHE PROPOSITIE EN DE KLOOF VAN FREGE	12
3.1 Expressivisme	12
3.2 Van Waarde naar Propositie	13
3.3 De Brug over Frege’s Kloof	14
Hoofdstuk 4: TWEE VREEMDE BEDGENOTEN	17
4.1 Minimalisme over waarheid	17
4.2 Is Morele Waarheid een Fictie?.....	19
4.3 Is Blackburn een Realist?	21
4.4 Overtuigingen en Attitudes	22
4.5 Beschrijven en Waarderen	23
4.6 Het Quasi-Realistische Project.....	24
Conclusie	26
Referenties	28

Gebruikte afkortingen

RP – Ruling Passions

EQ – Essays in Quasi-Realism

INLEIDING

In zijn boek, *Ruling Passions*, beargumenteert Simon Blackburn zijn ambitieuze theorie van ethiek: het quasi-realisme. Blackburns quasi-realisme is niet alleen een theorie, maar ook een programma waarin hij ons begrip van menselijke moraliteit wil integreren met ons begrip van de wereld. Blackburn sluit aan bij een lange traditie van ethici, waaronder Aristoteles, Hume en Adam Smith. Voor Blackburn is ethiek op de eerste plaats een menselijk fenomeen en moet het begrepen worden als een menselijke activiteit binnen een amorele natuurlijke orde. Blackburn beroept zich niet op een platoonse orde van vormen, de noumenale wereld van Kant of het cartesiaans ego, maar wil ethiek verenigen met de natuurlijke wereld die aan ons onthuld wordt via de zintuigen.

Maar het verenigen van ethiek met een amorele natuurlijke wereld is problematisch. Er is niets in de buitenwereld dat ons kan vertellen wat goed of slecht is. We kunnen met onze ogen zien welke vorm een tafel heeft en met onze handen zijn contouren voelen. Toch kunnen we met geen van onze zintuigen goed en slecht voelen, horen, proeven, zien of ruiken. Blackburn wil vanuit een naturalistisch perspectief – voor Blackburn wil dat zeggen dat hij weigert een beroep te doen op een bovennatuurlijke orde, d.w.z. dat wat niet via de zintuigen aan ons kenbaar gemaakt kan worden – het probleem oplossen wat filosofen bezig houdt sinds de oude Grieken: waar komt onze ethische kennis vandaan?

Ons alledaags ethisch taalgebruik suggereert dat ethiek een kwestie is van weten wat goed is. Zinnen als “Je weet dat je dat niet mag doen!”, “Stelen is slecht!” hebben, wat Blackburn een propositionele verschijningsvorm (*propositional surface*) noemt. Ons ethisch taalgebruik gaat lastig samen met de natuurlijke wereld om ons heen; hoe kunnen we weten wat goed is, wanneer er niets in de wereld is wat ons kan laten zien wat goed is? Stel dat we getuige zijn van een winkeldiefstal. We kunnen zeer gedetailleerd beschrijven wat er gebeurde en alle eigenschappen van de gebeurtenis opnoemen: Hoe de dief de winkel binnenkwam; hoe de dief eruit zag, haarkleur, vorm van het gezicht, wat voor kleding de dief droeg, enz.; welk product de dief pakte; hoe hard hij weg rende. Maar de vraag wat deze gebeurtenis slecht maakt is lastiger te beantwoorden. We kunnen antwoorden dat de dief het eigendomsrecht van de winkeleigenaar schendt of dat de dief anderen met zijn daad pijn doet. Maar we in deze antwoorden beschrijven we geen eigenschappen van de diefstal. Om de vraag te beantwoorden wat de *morele* eigenschappen zijn, waar moeten we dan naar wijzen en waarmee nemen we die eigenschappen waar? Het oordeel dat die persoon een moreel slechte daad beging, is iets wat wij zelf lijken toe te voegen en niet een eigenschap die wij waarnemen.

Het gevolg hiervan is echter dat onze ethische uitspraken niet simpelweg waar of onwaar kunnen zijn zoals andere uitspraken. “Op de tafel staat een vaas” is waar wanneer er daadwerkelijk een tafel is en daarop staat een vaas en deze adequaat door de uitspraak worden beschreven. Wanneer goed of slecht geen eigenschappen in de wereld zijn, dan beschrijven onze ethische uitspraken niets. “Stelen is slecht” is dan alleen nog maar een “BOE!!!” met betrekking tot de activiteit stelen, een uitdrukking van een emotie, een passie. Dus ook onze morele discussies zijn niets meer dan wat “BOE’s!!!” en “BAH’s!!!” die heen en weer gaan. Ze hebben geen betekenis, omdat er niets is wat ze betekenis kan geven. Het gevaar is dat wanneer onze morele uitspraken niets meer zijn dan uitdrukkingen van onze passies, we geen morele oordelen meer kunnen vellen, d.w.z. dat het geen oordelen zijn in de traditionele zin van het woord. Er is geen morele waarheid

meer, wat betekent dat we niet over objectiviteit kunnen spreken binnen de ethiek. Morele oordelen kunnen niet gerechtvaardigd worden.

De grote vrees is dat morele uitspraken hun dwingende kracht verliezen. “Stelen is slecht” geldt voor iedereen en we verwachten iedereen zich aan die uitspraak conformeer te worden. Wanneer we geloven dat stelen slecht is dan zijn we gemotiveerd om niet te stelen en we beschouwen ook diegenen die stelen als slecht. Dit is anders dan uitspraken die niet moreel zijn zoals “Ik vind aardbeien lekker”, welke alleen voor het individu geldt, en “In mijn huis mag niet gerookt worden”, welke alleen geldt binnen het eigen huis en niet het huis van iemand anders.

Blackburn wil met zijn quasi-realisme de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch taalgebruik redden. Volgens de quasi-realist hebben onze morele uitspraken wel degelijk betekenis en kunnen ze waar zijn, zonder dat ze iets in de wereld beschrijven. Onze morele uitspraken beginnen als “BOE!!!”, een uitdrukking van een passie, maar uiteindelijk verdienen we het recht om weer te spreken over morele waarheid. Het wordt weer zinvol en betekenisvol om ethische discussies aan te gaan. Morele uitspraken zijn weer dwingend. De grote uitdaging voor Blackburn is dat wanneer hij de mogelijkheid van morele kennis claimt, hij daarbij niet het bestaan van morele eigenschappen in de wereld aanneemt.

In deze scriptie zal ik Blackburns quasi-realistische project kritisch evalueren. Mijn onderzoek richt zich op de vraag of het quasi-realisme erin slaagt om de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch discours te redden. Ik onderzoek of Blackburns noncognitivism, de overtuiging dat onze morele claims geen kennisclaims zijn, toereikend is om over morele proposities te kunnen blijven praten en deze kan verklaren, zonder daarbij te vervallen in moreel realisme. Ik neem, vanwege beperkte ruimte in deze scriptie, Blackburns Humeaanse uitgangspunt van expressivisme over, dat onze passies het fundament zijn van ons moraal, en bekritiseer dit dan ook niet. Ik beroep me op andere teksten van Blackburn waar ik meen dat Blackburn onduidelijk is of waar ik meen zijn positie beter te kunnen weergeven.

Om de bovenstaande onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden ga ik als volgt te werk. In hoofdstuk 1 geef ik een korte (oppervlakkige) schets van het meta-ethische debat waarin Blackburn zich begeeft en waar zijn theorie is gepositioneerd binnen dat debat en wat de verschillen zijn tussen zijn positie, moreel realisten en error-theoretici. Vervolgens leg ik in hoofdstuk 2 zijn projectivistische ethiek uit en identificeer daarin de Humeaanse elementen, waaronder een scherp onderscheid tussen attitudes en overtuigingen. Daarna toon ik in hoofdstuk 3 wat Blackburn verstaat onder de ethische propositie. In deze hoofdstukken blijf ik dicht bij de tekst van Blackburn om zijn theorie helder te kunnen weergeven en zal gebruik maken van citaten om de positie van Blackburn te verduidelijken.

In het vierde hoofdstuk introduceer ik Blackburns theorie van minimalisme over waarheid. Deze theorie maakt het voor Blackburn weer mogelijk om over morele waarheid te spreken, zonder te vervallen in een error-theorie of een moreel realist te zijn, omdat een morele uitspraak niets hoeft te beschrijven om waar te zijn. Ik trek daarna de conclusie dat het quasi-realisme er niet in slaagt om de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch taalgebruik te redden; Blackburn kan geen adequaat onderscheid maken tussen representatieve mentale toestanden en non-representatieve mentale toestanden, vanuit zijn theorie van minimalisme over waarheid, terwijl het fundament van Blackburns noncognitivism een scherp onderscheid is tussen representatieve

overtuigingen en non-representationele attitudes. Ik zal laten zien dat Blackburn voorbij gaat aan deze spanning tussen zijn Humeaans projectivisme en zijn theorie van minimalisme over waarheid, en geen oplossing aandraagt.

BLACKBURNS POSITIONERING IN HET META-ETHISCH DEBAT

1.1 De *Naturalistic Fallacy*

Uitspraken zoals, “moorden is slecht!” en “aan morele verplichtingen moet men zich houden”, lijken op het eerste oog feiten uit de drukken net zoals de uitspraak “de tafel heeft vier poten”. De meeste mensen twijfelen er niet aan dat zowel moorden als slavernijslecht zijn. Moreel realisten gaan mee met deze uitspraken op het eerste gezicht te nemen door te stellen dat er inderdaad morele feiten zijn. Ze beschouwen de uitspraken als waar wanneer ze de morele feiten juist uitdrukken. Door middel van morele reflectie kunnen we deze feiten ontdekken. Deze overtuigingen zijn echter zeer moeilijk om te rechtvaardigen. Moreel realisme stelt dat morele termen zoals “goed”, “eerlijk”, “slecht” corresponderen met reële eigenschappen, oftewel natuurlijke eigenschappen, zoals hardheid en kleur, welke door empirische observatie vastgesteld kunnen worden. Hoe kunnen morele feiten – of eigenschappen, objecten, relaties en gebeurtenissen – onafhankelijk van onze geest bestaan?¹ Hoe zijn morele feiten te verenigen met een wetenschappelijk beeld van de wereld?

Het moreel realisme is met andere woorden moeilijk te verenigen met het naturalisme. Naturalisme stelt dat de enige feiten die we moeten accepteren, de feiten zijn die voortkomen uit de wetenschap of compatibel zijn met de wetenschap.² G. E. Moore’s “*Open Question*” argument laat zien dat een beroep op natuurlijke eigenschappen om de juistheid van morele feiten vast te stellen, zeer problematisch is. Moore’s “*Open-Question*” argument stelt het altijd een open vraag blijft of een gegeven natuurlijke eigenschap van dingen ook datgene is wat bepaald of ze goed zijn.³ Het gevolg van Moore’s “*Open-Question*” argument is dat morele eigenschappen niet natuurlijk moeten zijn om aan de *naturalistic fallacy* te ontkomen. Een van de manieren om aan de *naturalistic fallacy* te ontsnappen en ons daarbij niet te hoeven committeren aan niet natuurlijke eigenschappen, is door de assumptie af te wijzen dat wanneer we iets goed noemen we ook een beschrijving geven.⁴ Moreel antirealisme wil de problemen van de *naturalistic fallacy* vermijden en verwerpt het bestaan van morele feiten.

1.2 De problemen van Antirealisme

Het onderscheid tussen realisme en antirealisme ligt niet in welke particuliere morele claims erkend worden. Moreel realisten claimen dat morele claims feiten uitdrukken en dat de claims waar zijn als ze de feiten juist weergeven. De antirealist kan in reactie hierop grofweg in twee groepen verdeeld worden. De eerste groep, de noncognitivisten, beweren dat de notie van morele feiten incoherent is.

¹ Joyce, 2009

² Sayre-McCord, 2011

³ Volgens Moore gebruikt men een drogreden wanneer men een morele term probeert te definiëren die simpel en onanalyseerbaar is. Hij noemt dit de “*Naturalistic Fallacy*”. Een duidelijk voorbeeld van de drogreden, volgens Moore, is het voorstel van de hedonist, dat de goedheid van een actie bestaat uit de plezierigheid van de actie. Het blijft altijd een open vraag of plezierigheid en goedheid uit dezelfde eigenschappen bestaan. Dat de vraag zinnig is en niet meteen beantwoord kan worden door op te merken dat de handeling meteen plezierig is, toont dat “x is plezierig” niet hetzelfde is als “x is goed”. Voor Moore zijn morele eigenschappen echt, maar primair en niet natuurlijk. Om te verklaren hoe we moraliteit kunnen kennen moeten we terugvallen op een morele intuïtie. (Moore, 1903: 16-20)

⁴ Sayre-McCord, 1988: 4

Morele claims zijn cognitief leeg i.e. morele claims zijn geen kennisclaims. Wanneer we zeggen “Moorden is slecht”, drukken we geen propositie uit, die waar of onwaar kan zijn. Echter zeggen we “Moorden is slecht!!!”, waarbij afkeur hoorbaar is in onze intonatie. De tweede groep accepteert dat onze alledaagse morele concepten morele feiten veronderstellen, echter is er nog genoeg reden om te denken dat alle morele claims vals zijn of dat onze overtuigingen betreffende morele feiten ongegrond zijn.⁵ Voor deze tweede groep, waarvan de theorie de *Error*-theorie genoemd kan worden, zijn morele oordelen als mentale fenomenen een geval van overtuigingen, en morele oordelen zijn een linguïstisch fenomeen. Onze morele oordelen zijn gericht op waarheid, alleen ze falen op systematische wijze om waar te zijn.

Hoewel antirealisme niet de problemen van moreel realisme heeft, doordat antirealisme geen morele feiten of eigenschappen buiten ons postuleert, is er echter het probleem dat antirealisme op het oog niet compatibel is met ons moreel taalgebruik. Onze morele uitspraken lijken over eigenschappen in de wereld te gaan, terwijl antirealisme veronderstelt dat zulke eigenschappen niet bestaan. Antirealisten hebben grotere moeite om tot dezelfde verantwoording te komen dat “Moorden slecht is” dan realisten. Immers als er geen morele feiten (en proposities) zijn, waar hebben we het dan nog over? Realisme heeft het voordeel dat het intuïtiever schijnt te zijn dan antirealisme. Voor realisten is het makkelijker om een rechtvaardiging van morele uitspraken te plaatsen dan voor antirealisten, omdat de evaluatieve oordelen ook feitelijk uitspraken zijn.

1.3 Quasi-realisme

Realisten hebben het probleem van het accommoderen van de status van morele feiten, dus hoe de morele feiten zich verhouden tot natuurlijke feiten, hoe we toegang tot ze hebben en hoe ze een praktisch belang hebben, d.w.z. hoe een oordeel ons kan motiveren.⁶ Antirealisten hebben daarentegen het probleem dat realisme intuïtiever is en makkelijker kennisclaim kan rechtvaardigen voor het cognitieve karakter van morele oordelen. De quasi-realist wil de voordelen van beide posities behouden, zonder daarbij de nadelen van beide posities over te nemen. Blackburn accepteert het noncognitivistische morele kader, waarbij onze sentimenten het fundament zijn van ons moraal. Door een predicaat met waarheidswaarde aan onze morele uitspraken toe te kennen, hoeven we ons moreel taalgebruik niet te laten varen. Een ethiek is de propositionele reflectie van disposities, attitudes, beleid en houdingen van mensen.⁷ Door middel van een evaluatief discours kunnen we weer spreken over waarheid met betrekking tot ethiek. Quasi-realisme probeert de afstand tussen realisme en anti-realisme te overbruggen. In zekere zin probeert quasi-realisme het debat te overstijgen, door het onderscheid te elimineren tussen realisme en antirealisme.

⁵ Sayre-McCord, 1988: X

⁶ Joyce, 2009

⁷ RP: 310

2. PROJECTIVISME

Blackburns noncognitivistische basis

“To imagine a world without ethics, but in which life goes well, it is necessary to suppose a golden age: a world without competition, or causes of strife, or clashing desires, or envy or malice.”⁸

Moreel realisten veronderstellen traditioneel het bestaan van morele eigenschappen in de wereld. Deze eigenschappen maken morele kennis mogelijk. Blackburn zet zich sterk af tegen deze realistische positie en ontkent dus het bestaan van deze eigenschappen. Hij stelt dat onze moraliteit gefundeerd is in onze passies. Blackburns antirealisme staat daarmee sterk in de traditie van David Hume. In dit hoofdstuk identificeer ik de Humeaanse elementen van Blackburns ethiek, door eerst de theorie van Hume kort te adresseren in paragraaf 2.1 om vervolgens in paragraaf 2.2 Blackburns projectivisme uit te leggen, waarin het onderscheid tussen attitudes en overtuigingen centraal staat. Ik sluit dit hoofdstuk af met het onderscheid tussen morele attitudes en niet morele attitudes.

2.1 Hume's sentimentalisme

Blackburn definieert ethiek aan zijn praktische rol; ethiek gaat over hoe we in de wereld leven, het manifesteert zich in onze praktische reactie tot de dingen. Onze moraliteit wordt ons kenbaar door de zaken die belangrijk voor ons zijn en de praktische houdingen die we aannemen. Als er zoiets is als ethische kennis, is het meer een zaak van weten hoe te moeten handelen en wanneer terug te trekken, dan weten dat iets het geval is.

“Ethics is a practical subject, manifested in our reaction to things and the motivations we feel.”⁹

Volgens Blackburn hebben we geen motivaties maar voelen we motivaties. Wij worden fundamenteel niet gemotiveerd door overtuigingen. Een overtuiging is niet genoeg voor motivatie, maar moet altijd gepaard gaan met een verlangen. Blackburn geeft ons een theorie van praktische rede, welke een voortzetting is van de traditie zoals afkomstig van David Hume.

Voor Hume vormen passies de basis voor ons moraal, waarbij passie moet worden verstaan als algemene term voor emoties, attitudes en verlangens.¹⁰ Passies zijn voor Hume secundaire indrukken, die tegenover indrukken van zintuigelijke gewaarwording staan, welke de basis zijn voor onze kennis. Zowel rede als passies zijn nodig voor menselijke motivatie, we moeten altijd in een bepaalde context staan om te handelen. De rede is niet leidend omdat, *“reason is, and ought only to be the slave of passions...”*¹¹ Binnen de context die de rede schept doen passies hun werk. Passies motiveren ons door middel van aversie of plezier om dingen te vermijden of te vervolgen. Zonder passies zouden wij geen interesse hebben op welke manier dan ook in datgene wat we tegenkomen. Een passie is geen representatie van de werkelijkheid en bevat geen representatie van de werkelijkheid, en is daarom volgens Hume een origineel bestaan. De specifieke natuur van de betreffende passie wordt niet geheel bepaald door wat er gedacht wordt wat het geval is. Een passie is niet afgeleid van de rede en kan dus ook niet in contradictie zijn met de rede zelf. Ik kan boos zijn

⁸ RP: 4

⁹ RP: 1

¹⁰ Hume, 1739-40: III, i, 1, 335

¹¹ Hume, 1739-40: II, iii, 3, 295

vanwege een bepaalde situatie, maar ik kan die situatie ook komisch vinden. De eerste is niet minder rationeel dan de laatste. Het is niet irrationeel om boos te zijn vanwege een situatie, terwijl andere die situatie juist komisch vinden. Of ik boos moet zijn, volgt niet logisch uit de eigenschappen van een situatie. De menselijke moraal is niet gefundeerd in de rede.

De consequentie van het feit dat onze moraliteit niet gebaseerd is op de rede, is dat we niet meer spreken over morele kennis. Onze morele oordelen komen van onze passies, die niet gericht zijn op de wereld om ons heen. Onze morele oordelen kunnen niet descriptief zijn, omdat onze morele oordelen niets beschrijven. Kennis wordt afgeleid van onze ervaringen en is daarom wel gericht op de wereld om ons heen. Moreel of immoreel handelen is dus geen kwestie van rationeel of irrationeel handelen. Er is dus een scherp onderscheid tussen onze morele oordelen en onze kennis van de wereld. Een onderscheid tussen *is* en *ought*. Met andere woorden, er kan geen normatieve conclusie getrokken worden uit pure feitelijke premissen. Elke normatieve conclusie wordt voorafgegaan door een normatieve premisse. Normativiteit – en dus ook moraliteit – kan niet afgeleid worden van de natuurlijke wereld buiten ons.

Voor Hume is het mechanisme dat werkzaam is bij moreel oordelen sympathie (*sympathy*) – wat Hume onder sympathie verstaat zouden wij tegenwoordig eerder empathie noemen. Sympathie is een mechanisme waarin een persoon zich spontaan inleeft in de sentimenten van iemand anders. Dit doen wij niet vrijwillig maar gebeurt geheel automatisch. Sympathie is een psychologisch mechanisme wat ons in staat stelt om de sentimenten van anderen waar te nemen. Ethiek, aldus Hume, is een zaak van welke eigenschappen we bewonderen of verachten. Als we alleen sympathie voelen voor iemand anders dan wil dit nog niet zeggen dat we spreken over moraliteit. De sympathie die we met andere personen voelen kan verschillen door overeenkomsten of verschillen die we met de andere persoon hebben. Het is makkelijker te sympathiseren met iemand die op mij lijkt dan met iemand die erg van mij verschilt. Dit maakt echter niets uit voor onze morele oordelen die in dat opzicht stabiel zijn. We verwachten van onze morele oordelen dat ze voor iedereen gelden, ongeacht hoeveel sympathie we met de betreffende persoon hebben. We maken morele oordelen niet vanuit ons individuele oogpunt maar vanuit een *common point of view*. Eerst houden we van een bepaalde eigenschap bij iemand. Dan nemen we een *common point of view* in waardoor “houden van” verandert in waardering, waarmee een karaktereigenschap beoordeeld wordt als waardevol of het omgekeerde. We kunnen bewust worden of we deze eigenschap zelf bezitten of niet en daarop bewogen worden tot trots of schaamte, afhankelijk van ons originele oordeel en de veronderstelling dat het oordeel ook door andere wordt gemaakt.¹²

2.2 Input en Output

“Tis a common observation, that the mind has a great propensity to spread itself on external objects, and to conjoin with them any internal impressions, which they occasion, and which always make their appearance at the same time that these objects discover themselves to the senses.”¹³

Hume geeft ons een causale verklaring van morele ervaring, waarbij we onze emoties op de wereld projecteren. Deze theorie van hoe we moraliteit de wereld inbrengen wordt projectivisme genoemd. Blackburn wil een projectivistische uitleg geven, een moderne versie van Hume’s theorie over de

¹² RP: 203

¹³ Hume, 1739-40: I, iii, 14, 121

natuur van ethiek, maar zonder zich daarbij te hoeven committeren aan particuliere werkingen van de passies zoals sympathie.¹⁴

Onze attitudes en praktijken ontstaan vanuit de omgang met de wereld om ons heen. Volgens Blackburn kunnen we een ethisch handelende actor vergelijken met een apparaat wiens functie het is om bepaalde *inputs* te verwerken tot bepaalde *outputs*.¹⁵ De *input* is een bepaalde representatie, situatie of een karakter van bepaald type met bepaalde eigenschappen. De *output* is een attitude, een bepaalde druk op attitudes of een voorkeur voor een bepaald beleid, een bepaalde keuze of actie. De functie van het apparaat van *input* en *output* noemt Blackburn een *ethical sensibility*.

Hoe moeten we de term “attitude” zien? Wat is een attitude en welke rol speelt het binnen de ethiek? De fundamentele gemoedstoestand van iemand die een ethische verplichting heeft is geen overtuiging (*belief*), zoals een overtuiging van een plicht, recht of een waarde. Uiteindelijk kan de quasi-realist de gemoedstoestand een overtuiging noemen, maar alleen maar aan het einde van het proces waarin we tot morele oordelen komen. Deze gemoedstoestand begint als een houding, of een conatieve toestand of een druk op keuze en actie. De functie van deze toestand is de beweging te mediëren tussen eigenschappen van een situatie naar een reactie, welke onder de juiste omstandigheden een keuze genoemd kan worden. Deze houding wordt door Blackburn een attitude genoemd.¹⁶ Een dergelijke druk moet bestaan om mensen te faciliteren in hun concurrerende behoeftes binnen een sociale coöperatieve setting. Attitudes zetten ons in beweging om een bepaalde handeling uit te voeren. Onze morele attitudes helpen ons om conflicten met anderen te op te lossen of te vermijden door handelingen van betreffende personen overeen te stemmen. Iemand met een ingedaalde attitude is geneigd om op een bepaalde manier te reageren wanneer een gelegenheid zich voordoet. Als ik zin heb in een ijsje en de gelegenheid doet zich voor dat er ijs in de koelkast is, dan neem ik een ijsje. Het is voor ons ook belangrijk welke attitudes mensen hebben en welke niet, omdat we zo nodig zijn of haar attitudes willen bijstellen.

Blackburn geeft ons twee waarschuwingen wanneer we spreken in termen van *input* en *output*.¹⁷ 1) Deze termen veronderstellen niet hoeveel bewustzijn of hoeveel rationaliteit er mee gemeed is. De termen *input* en *output* stellen niet dat het proces rationeel is of niet rationeel. De respons kan automatisch zijn, we kunnen gedachteloos iets weerzinwekkend vinden, maar de respons moet zeker niet opgevat worden als de uitkomst van een mechanisch of automatisch proces waarbij bepaalde dingen bepaalde responses veroorzaken. Er hoeft niets automatisch aan te pas te komen. Het selecteren van saillante ethische eigenschappen is juist een proces dat wij oefenen en dus veranderd wordt door educatie en ervaring. Het beginpunt is erkenning van eigenschappen van een situatie, en als ethisch saillant achten, welke de praktische *output* is van een beleid, attitude of emotie. 2) Praten in termen van *input/output* kan te veel een eenrichtingsverkeer impliceren. Attitudes en emoties bepalen welke eigenschappen van dingen en mensen we opmerken. Wanneer ik iemand aardig vind zal ik eerder eigenschappen van die persoon benadrukken die de betreffende persoon aardig maken en soms zelfs eigenschappen verzinnen.

¹⁴ EQ: 167

¹⁵ RP: 5

¹⁶ EQ: 168

¹⁷ RP: 5

2.3 De Morele Trap: van Esthetica tot Ethiek

Nu blijft echter de vraag wat de *output* van een morele attitude onderscheidt van onze andere attitudes? Wanneer kunnen we spreken van een morele attitude? Vanuit de projectivistische verklaring is het te verwachten dat wij ons anders voelen bij een morele attitude, dan bij niet morele. Wanneer wij zien dat een man een hond schopt hebben wij daar (doorgaans) een ander gevoel bij dan wanneer wij simpel opmerken dat er een man en een hond op straat lopen. Ook is het niet wenselijke dat ethiek alle facetten van het praktisch handelen binnendringt. We willen niet dat de basis van een vriendschap een ethische verplichting is. Wanneer iemand realiseert dat een vriend alleen tijd met hem doorbrengt omdat hij zich daartoe verplicht voelt, dan zal die persoon op zijn minst vraagtekens zetten bij de vriendschap en zelfs eventueel zich verraden voelen. Ethiek heeft geen betrekking op het geheel van menselijke keuzes en acties. Voor Blackburn moet er plaats zijn voor private overwegingen en emoties.

Over welke gedachtes of gevoelens er betrokken zijn wanneer we een morele reactie hebben tot een bepaald gedrag of bepaalde situatie zegt Blackburn het volgende:

“Centrally, a moral transgression is something that is other peoples’ business, something that is against the mores or norms.”¹⁸

Denken over ethiek is denken in termen van een trap van praktische en emotionele beklimming, volgens Blackburn. Onderaan de trap zijn de simpele voorkeuren, voorliefdes en afkeuringen. Als iemand andere voorkeuren heeft of mijn voorkeuren veranderen over de tijd, dan levert dat geen probleem op. Er is niets om te over te vechten. Met andere woorden: over smaak valt niet te twisten. Een trede hoger is een basis vijandigheid tot een soort actie, of karakter of situatie. Dan is er sprake van een primitieve aversie of dispositie om van iets te walgen: ik kan de actie minachten, kwaad om worden of het geheel uit de weg willen gaan. We kunnen dan opklimmen naar reacties op dergelijke reacties. Ik kan boos worden op iemands reactie en die persoon kan dan weer boos worden op mijn reactie van zijn reactie. Dit is echter nog geen morele zaak. Mijn boosheid kan afgedaan worden als een private zaak, maar ik kan ook geneigd zijn met anderen mijn boosheid te delen. Het dispuut wordt dan duidelijk gezien (door mij) als een zaak van publiek belang, lijkend op een morele kwestie en het daarbij horende sentiment wordt door mij als legitiem beschouwd. Een trede daarboven kan ik het sentiment zelfs als verplicht beschouwen, waarbij ik een bereidheid heb om een vijandigheid te hebben tegen personen die het sentiment niet met mij delen. Wanneer we verder omhoog klimmen, kan zelfs de vijandigheid voor mij verplicht worden en een daarbij behorende bereidheid om in conflict te komen met personen die de situatie tolereren of die er niets om geven. Een verschil van mening is niet mogelijk en zelfs ondenkbaar.

De trap, die gezien moet worden als een olopende trap van eisen en emotionele identificatie geeft een schaal weer tussen pure voorkeuren en attitudes met de kleuring van een ethische verplichting. Echter zijn er niet veel pure voorkeuren die niet gepaard gaan met een oordeel. Een maatschappij kan bijvoorbeeld zeer strikt zijn wanneer het aankomt op wat men wel of niet mag eten. Hoewel er toe nu toe alleen aandacht is besteed aan emoties zoals kwaadheid, geldt

¹⁸ Blackburn geeft zelf toe dat dit geen strikte definitie is, omdat de definitie zelf ethische termen bevat, maar *“it points in the right direction.”* (RP: 9)

de trap ook voor het tegenovergestelde.¹⁹ Aanmoedigingen en bewondering zijn ook belangrijk. Daarnaast is ethiek niet altijd emotioneel. Een verbod of toestemming kan ook in een perfect klinische staat van geest worden gegeven en perfect kalm zijn.²⁰ De trap is dus geen indicatie van hoe sterk de emotionele respons is, maar van onze bereidheid om druk uit te oefenen op andere mensen en ons eigen engagement. De *output* kan uitgedrukt worden in een bereidheid om beperkingen en grenzen aan te moedigen waarin mensen gedwongen zijn te handelen. Ethiek is betrokken bij het gehele spectrum van ons praktische handelen. Er is geen specifiek punt op de trap waarin we ons in de sfeer van de ethiek begeven en daarvoor niet.

¹⁹ Blackburn begint bij zijn funderingen van de ethiek met een opsomming van gevoelens van afgunst, minachting, schaamte en schuld gekoppeld aan de trap van attitudes. Dit geeft niet het gehele spectrum aan emoties met betrekking tot ethiek, hoewel ze voldoende zijn om de kern van alledaagse ethiek weer te geven. Daar kan tegenin gebracht worden dat zulke negatieve emoties beter uit een ethiek gehouden kunnen worden, maar volgens Blackburn werken deze emoties ook regulatief. Zo motiveren de emoties schuld en schaamte ons om goed gedrag te vertonen tegenover *anderen*. Schuld en schaamte zijn beide het gevolg van het internaliseren van de 'stemmen' van anderen en de erkenning dat er geen verdediging is tegen hun reactie. Schuld is de dispositie naar reparatie en boetedoening, als gevolg van ons gedrag. (RP: hoofdstuk 1.3-1.4)

²⁰ RP: 13

3.DE ETHISCHE PROPOSITIE EN DE KLOOF VAN FREGGE

Hoe onze attitudes betekenisvol worden

“Nature itself may be heartless and free of desires, but amongst the creatures it has thrown up are some which are not heartless, and not free of desires.”²¹

“Not everyone who murders someone is murdering someone he loves, but occasionally some do, and sometimes we understand why.”²²

Hoewel het lijkt alsof onze morele uitspraken kennisclaims zijn, zijn onze morele uitspraken in werkelijkheid uitdrukkingen van attitudes. Onze moraliteit is in onze attitudes gefundeerd. Moraliteit is dus allereerst niet een kwestie van weten wat goed is, maar een bepaalde attitude hebben. Maar betekenen onze morele uitspraken nu ook echt iets? Als uitdrukkingen van onze attitudes kan een morele uitspraak alleen maar een BAH! zijn; een uitroep van afkeuring met betrekking tot een bepaalde gebeurtenis of handeling. Willen onze morele uitspraken waar kunnen zijn, dan moeten ze ook iets betekenen. De morele uitspraken moeten ergens over gaan. In dit hoofdstuk leg ik uit wat de morele propositie voor Blackburn betekent. Ik begin met de uitleg waarom proposities en betekenis belangrijk zijn voor de waarheid van onze morele attitudes. Vervolgens bespreek ik in paragraaf 3.2 hoe onze waarden met de morele attitude verbonden zijn en hoe de ethische proposities daaruit volgen. Ik sluit af in paragraaf 3.3 met een bespreking van het Geach-Frege probleem van betekenis en hoe Blackburn zich beroept op de ethische propositie.

3.1 Expressivisme

“[...] ethics was more a matter of knowing how (to behave), or knowing whom (to defer to, or punish, or admire), or knowing when (to act or, withdraw), than a matter of knowing that something is the case.”²³

Ethiek is onderdeel van ons praktisch handelen, dus ook ons ethisch denken moet ondergedompeld zijn in ons praktisch handelen. Zoals de bovenstaande quote van Blackburn laat zien, betekent dit dat ethiek niet simpelweg een kwestie is van weten wanneer iets goed of slecht is. Ethiek gaat over handelen, over wat we moeten doen. Maar zoals we zagen past ethiek slecht in de wereld van de wetenschap. Een moreel slecht persoon is niet minder natuurlijk dan een moreel goed persoon. Wanneer we spreken over ethische kennis, spreken we over iets anders dan kennis van de fysica of de biologie. Zoals Hume ons in het vorige hoofdstuk had uitgelegd is door het *is/ought* onderscheid, evalueren anders dan beschrijven. Als de naturalist weer wil spreken over ethische waarheid, kan hij geen beroep doen op kennis van een Platonische orde, omdat deze geen onderdeel uitmaakt van de natuurlijke orde. Wanneer we iets waarderen kan dat niet gelijkgesteld worden aan wanneer we iets beschrijven en spreken we over verschillende mentale toestanden. Ethiek is het op waarde schatten van personen, gebeurtenissen etc.

Ethiek gaat dus over ons praktisch handelen. Op een gegeven moment moet het handelen van individuen op elkaar afgestemd worden. Ik moet duidelijk kunnen maken dat er in mijn huis niet gerookt mag worden. Het is wenselijk dat de morele attitudes van verschillende personen met elkaar

²¹ RP: 50

²² RP: 68

²³ RP: 49

grotendeels overeenstemmen. Als iemand geen negatieve attitude heeft met betrekking tot stelen, dan moet die persoon gecorrigeerd worden. Er is een noodzaak om te bediscussiëren hoe we ons moeten gedragen en de uitkomsten van deze discussies moeten worden gecommuniceerd aan anderen. Dit gebeurt door middel van morele zinnen, waarin we uitdrukken wat goed en slecht is, wat onze verplichtingen zijn, wat rechtvaardig is, etc.

We gebruiken morele uitspraken dus om ethische kwesties te bespreken en het handelen van anderen in overeenkomst te brengen met de uitkomst van die discussies. Maar hoe kan een uitdrukking van een attitude, wat de morele uitspraak is, zeggenschap hebben over het handelen van anderen? Hoe kan Blackburn de autoriteit van morele claims verklaren zonder dat deze iets betekenen? De autoriteit van morele claims of oordelen moet hier worden opgevat als dat morele oordelen ons motiveren tot bepaalde handelingen en dat we verwachten dat andere personen worden aangezet tot een bepaalde handeling die in overeenstemming is met de morele claim. In hoofdstuk 2 zagen we hoe morele attitudes ons motiveren tot bepaalde handelingen.

Maar waarom zou een morele attitude die ik heb, toepasbaar zijn op het handelen van iemand anders? Waarom zou een ander persoon zijn handelen moeten aanpassen op basis van mijn attitude? We kunnen bijvoorbeeld discussiëren welke gevallen onder diefstal vallen, maar verder valt er niets te twisten. Voor noncognivisten is het lastig om morele discussies weer te geven, want zoals we zagen gaan weinig morele discussies over attitudes. Immers: stelen is slecht, omdat het waar is dat stelen slecht is. Blackburn wil deze schijnbaar tegenstrijdige posities met elkaar verenigen; dat morele zinnen uitdrukkingen zijn van onze attitudes enerzijds, maar daarbij de autoriteit van morele claims wil behouden door de mogelijkheid om de notie van waarheid aan die uitspraken toe te kennen.

In het uitdrukken van onze morele attitudes ontstaat de ethische propositie, volgens Blackburn, en deze ontleent haar identiteit aan het functioneren als een focus voor praktisch denken.²⁴ Wanneer we waarden uitdrukken beschrijven we niet onze mentale toestand, maar geven we onze mentale toestand een stem. Dit wordt sinds Ayer expressivisme genoemd.²⁵ We praten over onze mentale toestand, maar beschrijven deze dus niet. De ethische propositie is een focus voor ons praktisch denken, omdat alle activiteiten die gepaard gaan met ethiek – zoals verbieden, toestaan, emoties overbrengen, schuldig voelen en schamen etc. – ons alles wat belangrijk is kunnen vertellen over de ethiek van een persoon, onafhankelijk van de gebruikte woorden.

3.2 Van waarde naar propositie

Als ethiek de handeling van waarden is, dan is de vraag wat de mentale status is van onze waarden. Wat is het hebben van een waarde? Volgens Blackburn:

²⁴ RP: 50

²⁵ Ayers emotivisme kan als een directe voorganger gezien worden van Blackburns quasi-realisme. Ayer stelt dat onze morele uitingen de functie hebben van uitdrukking geven aan onze gevoelens. Volgens Ayer, die sterk beïnvloed was door het Weense logisch-positivisme en David Hume, kunnen morele feiten niet geverifieerd worden en daarom kunnen onze morele uitingen niet betekenisvol zijn, i.e. geen cognitieve betekenis hebben. Zie Ayers *Language, truth and logic* (1936)

“To hold a value, then, is typically to have a relatively stable disposition to conduct practical life and practical discussion in a particular way: it is to be disposed or set in that way, and notably to be set against change in this respect.”²⁶

Een waarde is volgens deze definitie van Blackburn geen verlangen. Een verlangen kan makkelijk veranderen en vaak verwachten we dat ook. Dat mijn verlangen naar een glas water veranderd is nadat ik een glas water gedronken heb, is voor mij geen wereldschokkende gebeurtenis, maar juist geheel in lijn der verwachtingen. Waarden zijn hardnekkiger en veranderen moeilijk. Iemand die van dag op dag verandert in zijn waarden, wordt meestal beoordeeld als iemand die weinig of geen waarden heeft. We verwachten ook dat iemands waarden niet snel veranderen. Blackburn verwoordt waarde op deze manier om waarde in een lijn te zetten met motivatie. Immers is ethiek, voor Blackburn, onderdeel van het praktische handelen. Dat ethiek en motivatie overeenstemmig zijn, impliceert echter niet dat die twee niet ontwricht kunnen zijn. Mensen kunnen tegen hun waarden in handelen, bijvoorbeeld door verlangens. Maar we begrijpen deze ontwrichting tegenover een achtergrond van een intelligibel intern conflict.²⁷ Ik kan tegen roken zijn, maar toch een sigaret opsteken omdat ik naar een sigaret verlang.

Wanneer we ethische kwesties met elkaar bediscussiëren doen we dit omdat we moeten of willen coördineren. Wanneer we onze waarden verwoorden (Blackburn gebruikt hiervoor de term ‘*avowal*’, in de betekenis van iets publiek maken), verwoorden we een praktische toestand. Wanneer we het met elkaar oneens zijn, hebben we verschillende attitudes. Niet al onze waardes wegen even zwaar of hebben betrekking op meerdere situaties. Het aanhangen van een verbod om schoenen in *mijn* huis te dragen is geen probleem als het iemands anders huis betreft. De attitude die ik heb over schoenen dragen in het huis heeft alleen betrekking op mijn huis. Echter wanneer twee mensen samenwonen, waarbij ze deze tegenovergestelde attitudes hebben, moet er gecoördineerd worden. Deze twee attitudes kunnen dan niet co-existeren. Wat Blackburn stelt, is dat onze verwoordingen redenen eisen of gegrond moeten zijn. We moeten onze oordelen kunnen verdedigen ten opzichte van andere. De expressivist, zo claimt Blackburn, is iemand die stelt dat we onze ethische proposities synthetiseren.²⁸ De ethische propositie brengt de attitude samen met de gedachte of de zin, en dient dus als een focus voor onze praktische transacties.

3.3 De brug over Frege’s kloof

Wat betekent het nu om er van overtuigd te zijn dat iets goed is, of jezelf afvragen of iets goed is? Blackburn geeft een aantal voorbeelden:

“Believing that X is good or right is roughly having an appropriately favourable valuation of X;

Wondering whether X is good or right is wondering what to do/ what to admire or value;

Denying that X is good or right is rejecting a favourable attitude to X;

Being undecided is not knowing what to do/ what to admire, etc.;

²⁶ RP: 67

²⁷ RP: 59-68

²⁸ RP: 69

Being certain that X is good or right is having a settled attitude/ rejecting the possibility that improvement could result in change;

*Knowing that X is good is knowing to choose X/ admire X, etc.*²⁹

Praktische toestanden worden hier met het rechter deel van de zin beschreven en begrepen in termen van attitudes van de zinnen of gedachtes die links staan. Hiermee ontwijkt Blackburn het *Open Question* argument van Moore

Uitdrukkingen van attitudes – die volgens Blackburn morele zinnen zijn – zijn anders van aard dan uitdrukking van overtuigingen. Uitdrukkingen van overtuigingen hebben een propositionele structuur in tegenstelling tot uitdrukkingen van attitudes die geen feitelijke weergave van zaken zijn. Evaluatieve verplichtingen worden uitgedrukt in normale indicatieven en kunnen daardoor uitgedrukt worden in een oneindig aantal indirecte contexten. Dit noemt Blackburn de Fregiaanse kloof (*Fregean abyss*).³⁰ “X is goed” drukt een attitude uit. Tot nu toe hebben we het alleen over morele zinnen in een assertorische context gehad. Maar kan eenzelfde attitude ook verwoord worden in een indirecte context: als X goed is, dan is Y goed? Er is, prima facie, geen verband tussen de attitude “als X goed is, dan is Y goed” en de attitude “X is goed”. We constateerden al in de voorgaande hoofdstukken dat attitudes geen betekenis hebben, dus hoe kan “X is goed” dezelfde betekenis hebben als de “X is goed” in “Als X goed is, dan is Y goed”?.

Wat Blackburn de Fregiaanse kloof noemt is onderdeel van het Frege-Geach probleem. Het Frege-Geach probleem is dat morele termen en descriptieve termen dezelfde semantische rol spelen in alle soorten complexe constructies binnen natuurlijke talen.³¹ Maar volgens de noncognitivist hebben morele zinnen geen substantiële waarheidsconditie. Neem bijvoorbeeld de volgende redenering:

(P1) Als stelen slecht is, dan mag Pieter niet stelen.

(P2) Stelen is slecht.

Ergo, Pieter mag niet stelen.

Deze redenering is valide. Echter omdat zowel P1 en P2 geen proposities uitdrukken in normaal predicaat gebruik maar attitudes, kan de betekenis van “stelen is slecht” in P2 niet hetzelfde zijn als “stelen is slecht” in P1. Als in de bovenstaande redenering meerdere attitudes uitgedrukt worden, dan voldoet deze simpele modus ponens niet. Stelen moet in elke regel van dit voorbeeld dezelfde identiteit hebben. Maar P1 is een conditionele zin en P2 een uitdrukking van een attitude. Slecht moet iets anders beteken in P2, omdat slecht in P1 conditioneel gebruikt wordt. Het uitdrukken van een conditionele zin betekent niet dat de betreffende persoon ook een attitude uitdrukt. Maar slecht moet wel dezelfde betekenis hebben, omdat “Stelen is slecht” het antwoord is op “Is stelen slecht?” Met andere woorden, gezien het feit dat “Pieter niet mag stelen” logisch volgt uit P1 en P2 moet er een gemeenschappelijke inhoud zijn tussen “Stelen is slecht” in P1 en “Als stelen slecht is” in P2. Het probleem voor de expressivisten is dat morele zinnen juist geen inhoud hebben. Er moet een andere

²⁹ RP: 70

³⁰ Ibidem

³¹ Schroeder, 2008

factor aangedragen worden om de gemeenschappelijkheid tussen “stelen is slecht” in P1 en “stelen is slecht” in P2 te verklaren.

Hier heeft Blackburn de ethische propositie nodig. Dit is Blackburns wijze om de kloof van Frege te overbruggen. De ethische propositie dient ervoor om publiek discours te creëren over welke handelingen we moeten op aandringen of verbieden, en welke attitudes we moeten vasthouden of verwerpen.³² De morele propositie representeert niets, maar kan begrepen worden als een propositionele reflectie van (mentale) toestanden.

“Stelen is niet slecht” is niet de negatie van de attitude “Stelen is slecht”, want dan kunnen ze alleen inconsistent zijn als er een gemeenschappelijke descriptieve inhoud is. “Stelen is niet slecht” kan ook niet dezelfde attitude als “stelen is slecht” uitdrukken maar dan met een andere inhoud (zoals “bomen hebben groene bladeren” een andere inhoud heeft dan “bomen hebben geen groene bladeren”), want dan vervalt men weer in het Frege-Geach probleem omdat beide uitdrukkingen dan geen gemeenschappelijke factor hebben. Beide drukken een verschillende attitude uit richting *dezelfde* inhoud, namelijk de betreffende morele propositie. En deze attitudes zijn toevallig incompatibel.³³ “Stelen is niet slecht” drukt dan een nieuwe attitude uit richting stelen. Dus conjuncties en negaties van basale morele zinnen zoals “Stelen is slecht” drukken allemaal verschillende attitudes uit.³⁴

³² RP: 73

³³ Schroeder, 2008

³⁴ Of Blackburn er helemaal in slaagt om voorbij het Frege-Geach probleem te komen is een vraag die ik vanwege de opzet van deze scriptie en daarmee de beperkte ruimte niet kan beantwoorden.

4.TWEE VREEMDE BEDGENOTEN

Humeanisme en minimalisme

“It is very confusing for people when the quasi-realist comes upon the scene with his alarmingly large repertoire of confiscation orders, taking words that used to seem to be the private property of the realist, and giving them unashamedly to the putative anti-realist.”³⁵

“One might then think that if the quasi-realist explains and justifies our practice with words like ‘truth’, ‘fact’, ‘independence’, ‘objectivity’, ‘knowledge’, and even ‘description’, then the position seems to have bitten its own tail: it seems not so much a buttress to anti-realism as an instrument for dismantling the entire debate. But this, I think, is premature. Suppose we honour the first great projectivist by calling ‘Humean Projection’ the mechanism whereby what starts life as a non-descriptive psychological state ends up expressed, through about, and considered in propositional form.”³⁶

Het doel van het quasi-realistische project is het redden van de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch taalgebruik, door het recht te herwinnen om te praten over morele waarheid. Blackburn accepteert het klassieke onderscheid tussen attitudes en overtuigingen. Een uitdrukking van een attitude heeft geen betekenis en een overtuiging wel, omdat overtuigingen representatief zijn. Het is de morele propositie die onze morele attitudes betekenis geeft. Blackburn moet deze tussenstap maken omdat alleen betekenisvolle uitspraken waar kunnen zijn. Hij gebruikt de propositie om onze normen te associëren met waarheid. Onze morele proposities kunnen dan waar zijn, zonder dat ze representatief zijn en dus iets in de werkelijkheid beschrijven. Eerst bespreek ik in paragraaf 4.1 Blackburns theorie van waarheid over minimalisme, om vervolgens in paragraaf 4.2 te laten zien wat de quasi-realist onder morele waarheid verstaat. De quasi-realist heeft twee keuzes om waarheid in het morele domein uit te leggen zonder een realist te worden: of morele waarheid is een “doen alsof” waarbij moraliteit een fictie is, of er is daadwerkelijk sprake van waarheid in het morele domein, omdat de morele propositie anders is dan andere proposities. De quasi-realist moet voor de laatste optie gaan, omdat anders de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch taalgebruik niet gered is. Daarna laat ik zien in paragraaf 4.3 dat deze beweging Blackburn niet tot een realist maakt; door middel van een beroep op de latere Wittgenstein laat hij de eis van correspondentie voor waarheid vallen. In de laatste drie paragrafen van dit hoofdstuk zal ik laten zien hoe Blackburns beroep op Wittgenstein en zijn minimalisme over waarheid hem in de problemen brengt met zijn projectivistische uitgangspunt

4.1 Minimalisme over waarheid

“If I write down the book of science – all that is taught in physics, cosmology, biology, chemistry and all their progeny – and then add a preface saying ‘most of the things I am talking about exist’, I don’t really create a theory about the area. I just express mild confidence within it.”³⁷

De morele propositie is voor de quasi-realist niets meer is dan de uitdrukking van een morele attitude en dat heeft tot gevolg dat er geen waarheid is in het morele domein. Er is geen propositionele inhoud die kan corresponderen met een feit in de wereld. De uitspraak “stelen is

³⁵ Blackburn, 2005

³⁶ EQ: 5

³⁷ Blackburn, 2005a: 120-121

slecht” is dan een uitdrukking van een negatieve attitude met betrekking tot stelen. In hoofdstuk twee beschreef ik hoe Blackburn een scherp onderscheid accepteert tussen twee verschillende types mentale toestanden: attitudes en overtuigingen. Overtuigingen hebben betrekking op de wereld en hoe de wereld is. Deze mentale toestanden representeren de wereld op een bepaalde manier en we kunnen ons daarom afvragen of ze waar of onwaar zijn. De overtuiging dat bladeren aan de boom groen zijn kan worden bevestigd en daarmee waar zijn, of ontkracht en daarmee onwaar zijn. Daar tegenover zijn er mentale toestanden die de wereld niet representeren. Mijn verlangen naar een ijsje representeert niets in de wereld. Op mijn verlangen naar een ijsje kan alleen goedkeurend of afkeurend gereageerd worden door iemand anders; mijn verlangen kan niet als niet als waar of onwaar bestempeld worden. Het morele domein valt voor Blackburn geheel in deze laatste categorie, geheel in overeenstemming met Alfred J. Ayers emotivisme. De emotivist kan echter alleen beweren dat ons ethisch discours een (schijnbare) propositionele verschijningsvorm heeft. Blackburn wil consistent zijn met deze propositionele verschijningsvorm en deze verklaren.

De implicatie hiervan is - wanneer we nog de mogelijkheid van waarheid in het morele domein willen handhaven – dat een morele uitspraak waar kan zijn, zonder dat deze iets beschrijft. Descriptie is geen voorwaarde meer voor een propositie om waar te zijn. Waarheid bestaat hiermee niet uit een correspondentie met feiten en waarheid is niet de uitkomst van een bepaalde methode.

“Proposition, truth, reality, ‘this is how things are’ indeed come in a tight family, but for that very reason none of them is of any help in elucidating the other.”³⁸

Het predicaat waarheid drukt geen bijzondere relatie uit tussen een uitspraak en de wereld. De zin “Ik ruik rozen” heeft dezelfde inhoud als de zin “Het is waar dat ik rozen ruik”. Er wordt niets toegevoegd aan de zin door de eigenschap van waarheid toe te kennen. Waarheid is een logisch predicaat dat alle ware uitspraken gemeen met elkaar hebben. De predicaat waarheid stelt ons in staat om te kwantificeren en indirect te refereren. En dat is van belang want het predicaat waarheid maakt het mogelijk om te zeggen: “Alles wat Jan vanochtend aan de ontbijttafel zei is waar.” Deze zin is een indirecte verwijzing naar de conjunctie van “ p_1 ” & “ p_2 ” & “ p_3 ” & “ p_4 ” welke door Jan aan de ontbijttafel zijn geuit en p_1 & p_2 & p_3 & p_4 . Waarbij p staat voor een uitspraak gemaakt door Jan. De zin “Alles wat Jan vanochtend zei aan de ontbijttafel” vat de daadwerkelijk gezegde proposities samen. Deze positie wordt minimalisme over waarheid genoemd.³⁹

Minimalisme over waarheid werd als eerste geassocieerd met Gottlob Frege en Frank Ramsey. Minimalisme is een theorie met een antimetafysische houding, immers waarheid is een semantische notie voor de minimalist net zoals betekenis en representatie. Volgens minimalisten heeft waarheid geen natuur die filosofen kunnen achterhalen. De uitspraak “het is waar dat p” toont geen tweede orde theorie van waarheid en leert ons niets meer dan “p”. De uitspraak “p is waar” en “p” zijn equivalent aan elkaar en word uitgedrukt in het waarheidsschema die ontleend is aan Alfred Tarski:⁴⁰

³⁸ Blackburn, 2010: 210-211

³⁹ Deze theorie van minimalisme over waarheid staat bekend onder vele namen: quietisme, redundancy theorie of truth, disquotationalism, deflationary theory of truth, no-truth theory. Ik hanteer de term minimalisme voor deze theorie en zal alleen Blackburns specifieke interpretatie adresseren.

⁴⁰ Het moet echter opgemerkt worden dat Tarski zelf niet door iedereen als een minimalist over waarheid wordt beschouwd. (Tarski, 1944)

(T) 'p' is waar dan en slechts dan als p

Waarheid is transparant, wat betekent dat er een directe, logische equivalentie is tussen het beweren van een propositie en beweren dat een propositie waar is. Waarheid en valsheid worden voornamelijk toegekend aan proposities, volgens Ramsey, en de propositionele functie van "p is waar" is hetzelfde als "p".⁴¹ (T) drukt alles uit wat we over waarheid weten, en verdere pogingen om een conceptie van waarheid te verkrijgen is een hopeloze onderneming. Voor de minimalist is het dus niet belangrijk om een conceptie van waarheid te hebben, want deze leidt nergens toe. De minimalist zoekt naar een conceptie *van het hebben van een waarheid*. Voor een minimalist is een predicaat, een predicaat met waarheidswaarde wanneer deze voldoet aan een aantal basis platitudes; beweren is stellen dat deze waar is, beweringen die geschikt zijn voor waarheid kennen een negatie en dat waarheid en rechtvaardiging twee verschillende dingen zijn.⁴² Wanneer ik een ethische bewering maak (en daarmee stel dat deze waar is) dan worden afwijkende meningen niet getolereerd. Een morele propositie is waar, wanneer de ontkenning daarvan voor de betreffende persoon als ondenkbaar wordt geacht.

Elke poging om een theorie van waarheid te formuleren is volgen Blackburn gedoemd te mislukken, omdat een dergelijke poging een *sideways perspective* vereist.⁴³ Wat Blackburn hiermee bedoelt is dat voor onze alledaagse claims, of we ze accepteren of verwerpen, we het eigenlijk niet over waarheid hebben. Wanneer iemand mij op een auto wijst en zegt dat die auto rood is en ik daarbij antwoord met "dat is waar" of "dat is niet waar", dan druk ik alleen maar overeenstemming of onenigheid uit. Het is geen metafysische exercitie om tot waarheid te komen.

4.2 Is morele waarheid een fictie?

Als de quasi-realist waarheid in het morele domein wil redden dan heeft hij twee opties wanneer hij aan het projectivisme (zie hoofdstuk 2) wil vasthouden. De eerste optie beweert dat morele proposities *lijken* waar te zijn zonder dat een propositie correspondeert met een eigenschap in de werkelijkheid. De tweede optie – die succesvoller is voor de quasi-realist dan de eerste optie – beweert dat morele proposities daadwerkelijk waar kunnen zijn, zonder dat correspondentie een harde eis is om een waarheidspredicaat toe te kennen. Ik wil beginnen met de eerste optie te bespreken, omdat die zal verduidelijken waarom de tweede optie nodig is voor de quasi-realist.

De morele propositie heeft geen descriptieve inhoud, maar is een uitdrukking van een attitude. Als de quasi-realist volhoudt dat onze morele oordelen waar kunnen zijn, dan lijkt het dat hij het bestaan van morele eigenschappen aanneemt. Dan wordt zijn positie gelijk aan moreel realisme, namelijk de veronderstelling dat dingen morele eigenschappen hebben en de epistemologische mogelijkheid om deze waar te nemen. Door onze morele oordelen alleen maar de vorm van proposities (die waar of onwaar kunnen zijn) te geven, vermijdt de quasi-realist de problemen van realisme. De quasi-realist zou dan het recht terug kunnen verdienen om ons realistisch discours te behouden door het volgende voorwoord te geven: Laten we doen *alsof* moreel realisme waar is, ook al is dat niet zo.⁴⁴ Onze morele oordelen zijn dan niet letterlijk waar, maar we

⁴¹ Ramsey, 1931: 45

⁴² Wright, 1998

⁴³ Blackburn, 2005a: 121

⁴⁴ Deze formulering ontleen ik aan David Lewis (2005) en is bijna een direct citaat uit zijn werk, waarin hij stelt dat quasi-realisme een theorie van moreel fictionalisme is. Volgens Lewis maakt een quasi-realist geen morele

kunnen wel onze uitspraken blijven gebruiken alsof ze overtuigingen uitdrukken. Wanneer onze morele oordelen foutief zijn – in de zin dat moraliteit niet bestaande morele eigenschappen veronderstelt – betekent dat nog niet dat we moraliteit moeten verwerpen (als dat mogelijk is), net zoals geocentrische theorieën zijn verworpen. Quasi-realisme is dan een correctie of een beschrijving van hoe wij denken. Wij denken en praten alsof er ethische kennis is en er morele eigenschappen in de wereld zijn, maar in werkelijkheid is dat fout. Moraliteit blijkt dan een systeem te zijn, dat we niet kunnen waar maken. Moraliteit is een fictief verhaal, wat we alleen in stand houden omdat het nuttig voor ons is. Ook al klopt het niet, we hebben moraliteit nodig. We praten in fictie, terwijl we weten dat het niet klopt met de feiten.

Maar als we deze oplossing naast het doel van het quasi-realistisch project leggen, dan zien we dat hij tekort schiet. Het quasi-realistische project is een poging om de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch taalgebruik te redden. Losstaand van eventuele andere objecties tegen deze fictionalistische interpretatie van quasi-realisme – zoals hoe onze attitudes te verenigen zijn met de zinnen die de attitudes uitdrukken – wordt de propositionele verschijningsvorm niet gered. De propositionele verschijningsvorm kan alleen gered worden wanneer ons ethisch discours daadwerkelijk betekenisvolle uitspraken bevat die waar of onwaar kunnen zijn. Door ons ethisch taalgebruik als fictief voor te stellen, wordt deze overboord gegooid en is quasi-realisme alleen maar een error-theorie, waarbij een morele uitspraak alleen maar onwaar kan zijn. Quasi-realisme wil juist geen error-theorie zijn, maar een constructief verhaal over hoe waarheid in de ethiek bereikt kan worden. De quasi-realist heeft de toevoeging “alsof” niet nodig.

De tweede optie houdt in dat de quasi-realist, die tevens een minimalistische theorie van waarheid onderschrijft, de eis van correspondentie laat vallen – i.e. de eis dat wil een propositie waar zijn, dan moet deze corresponderen met een feit- en hoeft geen morele eigenschappen te veronderstellen. Blackburn zelf verwerpt de typering van quasi-realisme als fictionalisme aan de hand van een analogie met de theorie van John Locke over kleur:

“He [quasi-realist] no more need allow such sense than (say) one holding Locke’s theory of colour need accept the view that we talk as if there are colours, when there are actually none. This is doubly incorrect, because nothing in the Lockean view forces us to allow any sense to ‘there are colours’ except one in which it is true; conversely neither need it permit a sense to ‘there are actually none’ in which that is true.”⁴⁵

Een quasi-realist kan de ethische propositie als waar beschouwen, omdat de waarheid van een propositie niets meer is dan dat het de morele feiten van dingen representeert; wat niets meer betekent dat wanneer we praten over kennis van p en dat er geen kans is dat we onze verplichting aan p herroepen, we dan kunnen stellen dat morele proposities waar zijn. De uitspraak “stelen is slecht” betekent niets meer dan dat stelen slecht is, een attitude die we juist willen uitdrukken. Juist door een sterke conceptie van waarheid te verwerpen – waardoor er ook geen sterk onderscheid meer gemaakt kan worden tussen (natuurlijke) feiten en (morele) fictie – is er ook geen beroep nodig op een objectieve werkelijkheid.

beweringen, maar morele quasi-beweringen. Echter ben ik van mening dat deze karakterisering het quasi-realisme te kort doet en zal deze momenteel ter zijde schuiven.

⁴⁵ Blackburn, 2005b

4.3 Is Blackburn een realist?

*Denk aan het gereedschap in een gereedschapskist: een hamer, een tang, een zaag, een schroevendraaier, een duimstok, een lijmpot, lijm spijkers en schroeven. – Zo uiteenlopend als de functies van deze voorwerpen zijn, zo uiteenlopend zijn ook de functies van de woorden.*⁴⁶

Blackburn zal er verassend weinig moeite mee hebben om een realist genoemd te worden. Echter, moreel realisten zullen het zeer problematisch vinden om Blackburn een realist te noemen. Blackburn probeert door middel van zijn minimalisme over morele waarheid te spreken zonder de ambitie te hebben, die traditioneel gezien een moreel realistische ambitie is, om ethiek te funderen in een autoriteit of een speciaal type feiten. Blackburn zegt zelf het volgende over het verschil tussen de realist en minimalist⁴⁷ – ook al betreft het een commentaar op waarheid in het algemeen, is het zeer toepasbaar in dit geval:

“(Story) The commitments in question are capable of strict and literal truth; they describe the world; they answer to or represent (independent) facts of a particular kind; there is a way in which the world is that makes them true or false. These facts are discovered, not created, and they have their own ‘ontological’ and ‘metaphysical’ natures, about which reflection can inform us.”

(...)

(Meta story) The terms of Story themselves mark out the substantive philosophical position, or theory about the area; they are terms in which to define the best view of it.”

De realist en de minimalist accepteren beide de claim die gemaakt wordt in de *story*, echter accepteert de minimalist niet de *meta story* waar de realist deze wel nodig heeft, omdat het voor de realist niet voldoende is om de claim van de *story* te onderschrijven, maar deze moet ook als een theorie gevormd worden. Voor de realist zijn er geen alternatieven mogelijk op de *story*, omdat deze zijn theorie is en niet een mogelijk perspectief op de werkelijkheid. De *meta story* is de verantwoording voor de *story* als sterke conceptie van waarheid, die alle andere mogelijke verhalen uitsluit. Anders is de *story* alleen maar een verhaal, waar alternatieven voor mogelijk zijn en vervalt de realist in een relativisme.

Blackburn weigert om buiten de ethiek te gaan staan, in de voetsporen van Wittgenstein. Hij wijst de noodzakelijkheid van een *meta story* af.⁴⁸ Voor Wittgenstein is een morele dialoog mogelijk door te stellen dat rationaliteit bepaald wordt door de verplichting aan de regels van taalspelen. Betekenis en rationaliteit kunnen alleen bestaan binnen bepaalde taalspelen die gereguleerd worden door contextgerelateerde en doelgerelateerde regels en procedures, welke door Wittgenstein grammatica worden genoemd. Waarden en normen hebben autoriteit binnen de context van een bepaald taalspel. De concepten en standaarden die we hanteren hebben geen externe rechtvaardiging buiten de praktijk en conceptuele raamwerk waarin ze verschijnen. Voor een ethische bewering hebben we een ethisch argument nodig, voor een wettelijke bewering bewijzen, voor een wetenschappelijke hypothese experimenteel bewijs, enz. De zin “Het wordt beweerd dat de kat op de mat zit” heeft dezelfde betekenis als “De kat zit op de mat”. Het

⁴⁶ Wittgenstein, 1953: 11

⁴⁷ Blackburn, 2005a: 117-118

⁴⁸ EQ: 174

toekennen van een predicaat is voor Wittgenstein al een volledige *speech act*.⁴⁹ De woorden “Het wordt beweerd” zijn geheel overbodig. Dat rationaliteit bepaald wordt door de standaarden en gebruiken die wij hanteren heeft tot gevolg dat normativiteit onderdeel uitmaakt van elke denkexerctie of op zijn minst dat descriptieve en evaluatieve elementen niet altijd van elkaar te scheiden zijn.⁵⁰

4.4 Overtuigingen en attitudes

Het vervagen van het onderscheid tussen descriptie en evaluatie lijkt op gespannen voet te staan met Blackburns Humeaanse uitgangspunt van een scherpe onderscheiding tussen descriptieve overtuigingen (*beliefs*) en prescriptieve attitudes. Het quasi-realistische project heeft als doel om vanuit een scherp waarde/ feiten onderscheid ons ethisch taalgebruik te redden. We begonnen met het onderscheid tussen overtuigingen en attitudes, rede en passies, waarin Blackburn zich sterk de noncognitivist toont. Blackburns neemt deze noncognitivistische positie in als een sterke terechtwijzing op het realisme, door te ontkennen dat er sprake is van een speciaal soort perceptie bij het tot stand komen van een moreel oordeel.

Maar deze noncognitivistische positie heeft de tekortkoming dat deze geen rekening kan houden met de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch discours, waarin het lijkt alsof ethische uitspraken representatief zijn. Onze attitudes, die de basis zijn van onze moraliteit, zijn juist fundamenteel non-representatief. Morele oordelen kunnen niet waar of onwaar zijn. Om dit probleem op te lossen identificeert Blackburn zich met de latere Wittgenstein. Een propositie hoeft niet te corresponderen met een feit in de werkelijkheid om waar te zijn. De uitdrukking van onze morele attitudes hebben, zoals we zagen in hoofdstuk 3, een propositionele inhoud. We passen onze morele attitudes aan of vormen nieuwe morele attitudes wanneer we daartoe overtuigd worden. Wanneer we overtuigd zijn van de waarheid van een morele propositie, passen we onze attitudes aan. In deze beweging neemt de uitdrukking van een attitude alle uiterlijkheden van een overtuiging over.

Wanneer een attitude alle uiterlijkheden van een overtuiging draagt, wordt het zeer lastig om een onderscheid vol te houden tussen *input* en *output* bij morele deliberatie (zie hoofdstuk 2). Een overtuiging wordt gekarakteriseerd door zijn cognitieve inhoud en daarmee is de *input* ook cognitief. Een attitude wordt gekarakteriseerd door zijn noncognitieve inhoud en de *output* is daarmee dan ook noncognitief. Dankzij minimalisme heeft de uitspraak “stelen is slecht” dezelfde status als “de bladeren van de boom zijn groen”; de status van de waarheid van een morele propositie, die een uitdrukking is van morele attitude, is niet anders dan van andere (ware) proposities. Blackburns kan niet zijn inzet volhouden van een scherp onderscheid tussen overtuigingen en attitudes, omdat minimalisme over waarheid en representatie hem dit niet kan bieden. Het onderscheid kan ook niet worden volgehouden om weer morele waarheidsclaims te kunnen maken. Daarmee wordt het onduidelijk welke uitleggende kracht een scherp (psychologisch)

⁴⁹ Loobuyk, 2005

⁵⁰ De zelfidentificatie van Blackburn met Wittgenstein is niet een gemakkelijke en is problematisch om twee verschillende redenen: Wittgenstein onderschrijft zelf niet Blackburns specifieke minimalisme over waarheid en lijkt zelf een scherpe scheiding te hanteren tussen zinnen die in staat zijn om waar te zijn en zinnen die dat niet zijn. Echter biedt de opzet van deze scriptie mij geen ruimte om dit te adresseren. Daarnaast blijkt Blackburns gebruik van Wittgenstein moeilijk samen te gaan met zijn moreel antirealistische zijde. Dit zal wel geadresseerd worden in de volgende paragrafen.

onderscheid tussen overtuigingen en attitudes er nog over blijft. Blackburn heeft dat onderscheid niet nodig om over morele waarheid te kunnen spreken, minimalisme over waarheid is daarvoor voldoende. Expressivisme legt alleen uit dat onze morele zinnen uitdrukkingen zijn van attitudes, maar zegt niets of die zinnen ware morele proposities uitdrukken. Minimalisme over waarheid heeft geen projectivistische theorie nodig om uit te leggen hoe waarheid in het morele domein tot stand komt. Om te begrijpen dat “slecht” een morele eigenschap is, moet je begrijpen dat iets “slecht” noemen een uitdrukking is van onze zorgen.

4.5 Beschrijven en waarderen

Het onderscheid tussen overtuigingen en attitudes, spiegelt het linguïstische onderscheid tussen beschrijven en waarderen. Beschrijvingen zijn representatief en waarderingen zijn fundamenteel non-representatief. Voor de quasi-realist hebben beide discoursen de mogelijkheid om ware uitspraken te dragen, dankzij minimalisme over waarheid; “p is waar” is equivalent aan “p”. Daarmee is de toekenning van het predicaat waarheid aan een ethische propositie niets anders dan de toekenning van het predicaat waarheid aan een propositie die een toestand in de wereld representeert. Met andere woorden, het predicaat waarheid voegt niets toe aan “p” wat al gesteld wordt door “p” te beweren en daardoor kan deze aanwezig zijn in verschillende discoursen. Beide discoursen, het ethisch discours en representatief discours, hebben condities die ze geschikt maken om het predicaat waarheid aan proposities binnen het betreffende discours toe te kennen.

Voor Blackburn is de “uitdrukking van een attitude” een gespecialiseerd gebruik van de taal, net zoals “beschrijven” en “beweringen van intenties” dat ook zijn. Het verschil tussen “beschrijvingen” en “uitdrukkingen van attitudes” is niet dat alleen de eerste waar of onwaar kunnen zijn en de laatste alleen zinnen waarvan het lijkt of die waar of onwaar zijn. Want wil quasi-realisme, in de woorden van Edward Harcourt, *inclusief* zijn dan zijn de uitdrukkingen van attitudes en daarmee het ethisch discours dus in staat, net zoals beschrijvingen, om zinnen te produceren die waar of onwaar kunnen zijn.⁵¹ Omdat de uitdrukking van een (morele) attitude waar kan zijn, behoort ons ethisch discours tot de overtuigingen. Overtuigingen, als mentale toestand, kunnen voor Blackburn zowel representatief zijn als non-representatief. Echter kan een overtuiging niet gelijktijdig representatief en non-representatief zijn, omdat beide per definitie elkaar uitsluiten. Dus een overtuiging wordt niet meer gekarakteriseerd doordat deze descriptief is, maar vanwege de mogelijkheid om een waarheidspredicaat te bevatten. Een onderscheid tussen twee typen discours blijft, namelijk representatief discours en non-representatief discours. Een morele overtuiging blijft strikt gezien non-representatief. De quasi-realist kan uiteindelijk zeggen dat een ware morele overtuiging de morele feiten adequaat representeert. De uitdrukking van een attitude neemt alle uiterlijkheden van een overtuiging over en is daarmee effectief zelf een overtuiging.

Projectivisme eist dat er een onderscheid gehanteerd wordt tussen representatief en non-representatief discours. Echter hebben beide dezelfde propositionele verschijningsvorm, waarmee het onderscheid niet gemaakt kan worden via een verschil in functioneren. Immers het quasi-realistische verhaal begon bij de observatie dat ons moreel taalgebruik hetzelfde is als ons descriptieve taalgebruik. Prima facie is er geen verschil tussen de uitspraken “Stelen is slecht” en “De bal is rond”. De vraag blijft dan echter waarom onze ethische uitspraken er niet in slagen om

⁵¹ Harcourt, 2005

representatief te zijn. De uitspraak “De bal is rond” kan alleen waar zijn, wanneer er daadwerkelijk een bal in de werkelijkheid is en deze de eigenschap heeft rond te zijn. Of anders geformuleerd: waarom is er sprake van projectie bij de een en niet bij de ander? De quasi-realist moet niet alleen verklaren dat ons ethisch discours non-representationele toestanden uitdrukken, maar ook dat er discourses zijn waarin verwachte representationele toestanden ook daadwerkelijk representationeel zijn. Representatie is geen eis meer voor een minimalistische notie van het hebben van een waarheid.

4.6 Het quasi-realistische project

Blackburn merkt de moeilijkheid op van het combineren van zijn Humeaanse projectivistische kant met zijn minimalisme:

“Superficially this might seem like an objection to the investigation as if the ‘quasi-realist’ construction has bitten its own tail. It starts from a contrast between expressing a belief and expressing an attitude, which it then undermines, by showing how the expression of attitude takes on all the trappings of belief. Since we can handle the ethical proposition exactly like any other, it is not mistaken to say that we voice a belief in it, when we do.”⁵²

Echter is dit voor Blackburn zelf geen bezwaar. Eerst moeten we, volgens Blackburn, het ethisch verhaal begrijpen in projectivistische constructieve termen, i.e. hoe we tot de ethische propositie komen, alvorens we waarheid goedkoop erbij kunnen plaatsen via minimalisme over waarheid. Het is geen probleem, volgens Blackburn, dat de ethische propositie het leven begint als een uitdrukking van een attitude, een non-representationele mentale toestand, en aan het eind van het proces een overtuigingen zijn. Er is altijd een normatieve aanwezigheid in elke denkoefening, en betrekken daarbij altijd evaluatie en representatie. Immers zowel representationele discourses als morele non-representationele discourses hebben dezelfde propositionele verschijningsvorm en functioneren daarmee hetzelfde. Maar hiermee adresseert Blackburn niet het probleem hoe we een onderscheid kunnen maken tussen het representeren van een ethisch feit en het representeren van een natuurlijk feit, terwijl beide niet dezelfde functie vervullen. Blackburn wil ook niet het onderscheid loslaten tussen ethische feiten en andere:

“Obviously there will be some differences between ‘ethical facts’ and the others. The fact that there is a cannonball on the cushion explains why it is sagging in the middle. The fact that kindness is good explains no such kind of thing. We do not expect laws of ethics to play a role in treatises of physics.”⁵³

We verwachten dus dat ethische proposities een andere rol vervullen dan andere proposities; de ethische propositie is duidelijk distinctief. Om dit onderscheid te kunnen maken spreekt Blackburn over een *adaptief mechanisme*, maar expliciteert dit mechanisme niet. Wanneer we alleen dat *adaptief mechanisme* hebben voor onderscheid, dan verliest Blackburns Humeaanse projectivistische constructie, waarin ethisch mentale toestanden begrepen worden aan de hand van een essentiële referentie aan attitudes en er geen sprake is van een adaptief mechanisme, zijn verklarende kracht.⁵⁴ Het *adaptief mechanisme* speelt geen rol in de projectivistische zijde van het quasi-realistische verhaal, waarin de morele proposities wordt gekarakteriseerd als een uitdrukking

⁵² RP: 79

⁵³ RP: 80

⁵⁴ Pollard, 1988

van morele attitudes. Daarbij is een *adaptief mechanisme* voor Blackburn optioneel, waarbij de spanning tussen zijn projectivisme en minimalisme blijft bestaan. Het vervangen van een *adaptief mechanisme* door een intuïtief onderscheid - waarin het ons meteen duidelijk is dat een mentale toestand representatief is of niet – zal Blackburn ook niet helpen. Wanneer een uitspraak zoals “De bladeren aan de boom zijn groen”, zijn descriptiviteit evident aan ons toont en de uitspraak “Stelen is slecht” zijn normativiteit, dan is een projectivistische uitleg ook weer overbodig. Elke theorie is dan overbodig, omdat een dergelijke theorie het voor het hand liggende probeert te verklaren. Minimalisme is voor Blackburn voldoende om weer waarheid mogelijk te maken in het morele domein en daarmee de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch discours te redden.

Minimalisme over waarheid ontnemt Blackburn alle mogelijk om onderscheid te maken tussen representatieve en non-representatieve discoursen. De quasi-realist moet kunnen zeggen dat “‘p’ niet de feiten representeert” om het ethisch discours af te kunnen bakenen van discoursen welke wel representatief zijn. De quasi-realist hanteert namelijk dit onderscheid als uitgangspunt. Maar de quasi-realist kan dit niet zeggen omdat dit equivalent is met: “het is niet het geval dat ‘p’ waar kan zijn.” Want dit is een negatie van “‘p’ representeert de feiten”, welke equivalent is met ‘p’.⁵⁵ Blackburn kan dus geen semantisch onderscheid maken tussen non-representatieve discoursen en representatieve discoursen. Dankzij minimalisme kan Blackburn zeggen “Het is een feit dat stelen slecht is” en dat betekent niets meer dan dat “Stelen is slecht”. Blackburn is dus niet alleen een minimalist over waarheid, maar ook over representatie. Hij moet kunnen verklaren waarom representeren in het morele discours in zeer minimalistische termen begrepen moet worden; er zijn geen feiten in de werkelijkheid die gerepresenteerd worden, alleen een propositie die adequaat wordt uitgedrukt. En hij moet kunnen verklaren waarom andere discoursen wel representatief zijn in sterkere zin; namelijk dat er wel sprake moet zijn een correspondentie met een feit in de werkelijkheid. Het feit dat er een kanonskogel op het kussen ligt, is de verklaring dat het kussen in het midden doorzakt. Wanneer Blackburn dus spreekt over een non-representatief discours spreekt hij over representatie in de zwakke zin. Als we Ramseys ladder beklimmen “het is een feit dat ‘p’ niets toe aan ‘p’”. Representatie wordt hier door Blackburn goedkoop bij geplaatst. Wanneer we over de kanonskogel spreken, als oorzaak van het inzakken van het kussen, verwachten we (en Blackburn ook) dat er sprake is van representatie in de een sterkere zin.

⁵⁵ Harcourt, 2005

CONCLUSIE

We begonnen deze scriptie met de tegenstelling tussen moreel realisten en moreel antirealisten. Blackburn accepteert de bewering van de antirealisten dat er geen morele eigenschappen in de wereld zijn. Het veronderstellen van morele eigenschappen is problematisch; we nemen deze niet waar op dezelfde manier zoals we natuurlijke eigenschappen waarnemen en is daarom zeer moeilijk te verenigen met onze kennis van de wereld. Handelingen of personen waarover we oordelen hebben geen speciale eigenschappen die ons kunnen vertellen wat er goed of slecht is aan die specifieke handeling of persoon. Onze morele oordelen zijn gegrond in onze passies. Ze hebben hun fundament in noncognitieve attitudes. Dit gaf echter het probleem dat ons ethisch taalgebruik wel veronderstelt dat onze morele oordelen ook cognitieve oordelen zijn en daarmee proposities lijken uit te drukken. Quasi-realisme is Blackburns poging om deze propositionele verschijningsvorm van ons moreel discours te redden. In het quasi-realistische project kunnen drie stappen onderscheiden worden in zijn poging om deze propositionele verschijningsvorm te redden.

De eerste stap is de sterke Humeaanse basis van quasi-realisme. Blackburn begint met een theorie over hoe onze moraliteit gefundeerd is in onze passies: projectivisme. Morele attitudes beginnen als conatieve toestanden; dit in tegenstelling tot onze overtuigingen die wel een cognitieve inhoud hebben. Projectivisme onderschrijft de tegenstelling tussen attitudes, die non-representatief zijn en overtuigingen die wel representatief zijn, waarbij alleen onze overtuigingen kennisclaims kunnen zijn. Onze morele oordelen beginnen dus het leven als non-representationele attitudes.

De tweede stap is dat onze attitudes betekenis krijgen dankzij de morele propositie. De morele propositie is een reflectie op onze mentale toestanden en dus geen representatie van morele eigenschappen in de wereld. De morele propositie associeert onze morele uitspraken met onze morele attitudes. De uitspraak "Stelen is slecht" drukt een attitude uit richting stelen.

De laatste stap is Blackburns theorie van minimalisme over waarheid. Blackburns minimalisme over waarheid moet allereerst begrepen worden als een positie die geen metafysische beweringen probeert te doen. Minimalisme maakt de negatieve claim dat er geen concept van waarheid mogelijk is. Waarheid is voor Blackburn een predicaat die alle ware uitspraken met elkaar gemeen hebben. Het ontkent dat waarheid een natuur heeft die we kunnen kennen. Waarheid bestaat dus niet meer uit de correspondentie met feiten.

In deze scriptie heb ik laten zien dat quasi-realisme er niet in slaagt om de propositionele verschijningsvorm van ons ethisch discours te redden. Waar Blackburn denkt de beste eigenschappen van realisme en antirealisme te combineren, laat hij echter een spanning zien tussen zijn projectivisme en minimalisme. We kunnen geen onderscheid meer maken tussen overtuigingen en attitudes, omdat de uitdrukking van de laatste alle uiterlijkheden van overtuigingen heeft overgenomen. De uitdrukking van een attitude, kan dus een overtuiging worden genoemd. De morele attitude is een non-representationele overtuiging. Projectivisme veronderstelt een scherp onderscheid tussen representatieve mentale toestanden en non-representationele mentale toestanden. Maar onze morele oordelen hebben dezelfde semantische rol als uitspraken die de wereld beschrijven. Het quasi-realistische project kan alleen slagen als de uitdrukkingen van onze morele attitudes waar kunnen zijn zonder dat ze representatieve inhoud hebben. Minimalisme

over waarheid biedt geen basis om een projectivistisch onderscheid te hanteren. Door vast te houden aan het Humeaanse onderscheid in combinatie met het minimalisme ondermijnt Blackburn de basis van het quasi-realistische project, waarin ware ethisch uitspraken fundamenteel non-representatief zijn. Blackburn heeft dus het onderscheid nodig, maar slaagt er niet in om dit onderscheid vast te houden.

De propositionele verschijningsvorm van ons ethisch discours is dus nog niet gered door Blackburn en we kunnen nog niet spreken over ethische kennis. Wil Blackburn morele waarheid en ons ethisch taalgebruik redden zonder het bestaan van morele eigenschappen in de wereld aan te nemen, dan ziet het er naar uit dat we het scherpe onderscheid tussen attitudes en overtuigingen moeten loslaten. Dit betekent dat we het projectivisme en minimalisme over waarheid moeten vervangen voor een naturalistisch constructivisme. Naturalistisch in de zin dat we geen non-natuurlijke eigenschappen in de wereld aannemen. Constructivistisch in de zin dat we een onderscheid kunnen maken in uitspraken over de wereld en uitspraken over hoe we moeten handelen. Als we de lessen van Blackburn in acht nemen, dan biedt een pragmatistisch raamwerk waarschijnlijk een betere oplossing.

Referentielijst

- Ayer, A.J. (1936) *Language, truth and logic*. V. Gollancz Ltd, London
- Blackburn, S. (1993) *Essays in Quasi-Realism*. Oxford University Press, Oxford
- Blackburn, S. (2010) *Practical Tortoise Raising*. Oxford University Press, Oxford
- Blackburn, S. (1998) *Ruling Passions. A theory of Practical Reasoning*. Oxford University Press, Oxford [2009]
- Blackburn, S. (2005a) *Truth A Guide for the Perplexed*. Penguin books ltd., London
- Blackburn, S. (2005b) Quasi-Realism no Fictionalism, *Fictionalism in Metaphysics*. Oxford University Press, Oxford p. 322-338
- Harcourt, E. (2005) Quasi-realism and Ethical Appearances. In: *Mind, New Series, Vol. 114, No. 454*. Oxford University Press, Oxford. p. 249-275
- Hume, D. (1739-40) *A Treatise of Human Nature*. Clarendon Press, London [2003]
- Joyce, R. "Moral Anti-Realism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2009 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.),
URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/sum2009/entries/moral-anti-realism/>>.
- Lewis, D. (2005) Quasi-Realism is Fictionalism, *Fictionalism in Metaphysics*. Oxford University Press, Oxford p. 314-321
- Loobuyk, P. (2005) Wittgenstein and the shift from noncognitivism to cognitivism in ethics. In: *Metaphilosophy, Vol. 36, No. 3*. Blackwell Publishing Ltd, Oxford, p. 381-399
- Moore, G.E. (1903) *Principia Ethica*. Cambridge University Press, Cambridge
- Pollard, B. (1998) Blackburn's Ruling Passions: A Partial Reply. In: *Philosophical Writings, 9*, p. 49-64
- Ramsey, F.P. (1931) Facts and Propositions. In: *The Foundations of Mathematics and Other Logical Essays*. Routledge & Kegan Paul, London, [1978]
- Sayre-McCord, G. (1988) Introduction. The Many Moral Realisms. *Essays on Moral Realism*. Cornell University Press, Ithaca
- Sayre-McCord, G. "Moral Realism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2011 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.),
URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/sum2011/entries/moral-realism/>>.
- Schroeder, M. (2008) What is the Frege-Geach Problem? In: *Philosophy Compass, Vol 3 Issue 4*, p. 703-720
URL = <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1747-9991.2008.00155.x/abstract>
- Tarski, A. (1944) The Semantic Conception of Truth: and the Foundations of Semantics. In: *Philosophy and Phenomenological Research, Vol. 4, No. 3* p. 341-376

Wittgenstein, L. (1953) *Filosofische Onderzoekingen*. Boom, Amsterdam [2006], vert. Derksen, M. & Terwee, S., oorspr. titel: *Philosophische Untersuchungen*. Basil Blackwell, Oxford